

מפגש חרוב

מניעת התעללות בילדים והזנחתם

שלוש שנים למיזם מהל"ב

משתתפי החממה לעידוד יוזמות למניעת התעללות ילדים והזנחתם, בביקור בבית לין

ענת אופיר¹

היא לצמצם את ממדי תופעת התעללות וההזנחה של ילדים בישראל ולשפר את ההתמודדות המערכתית עימה.

מיזם מהל"ב מנוהל על-ידי מכון חרוב ופועל בשיתוף פעולה הדוק עם כמה ארגונים ומשרדי ממשלה, ובליויי מקצועי של חברת הייעוץ האסטרטגי Boston Consulting Group. זהו המיזם היחיד בתחום זה שזוכה למימון משולב מחברה עסקית מתחום ההייטק – EBS ישראל, ומקרן פילנתרופית – קרן שוסטרמן ישראל. מודל משולב זה מחזק את יכולת ההשפעה של המיזם בפועלו לקדם שינוי מערכתי לאורך זמן.

המיזם מתמקד בארבעה תחומים עיקריים. נפרט אותם כאן ונציין את ההתקדמות וההישגים בכל תחום מאז הקמתו.

1. השפעה על דעת הקהל להעלאת מודעות לתופעה ולדרכים למנוע אותה ולהעלאת הנושא אל מרכז השיח הציבורי בישראל (בשיתוף המועצה לשלום הילד).

בשנתיים האחרונות מוביל מיזם מהל"ב [מסע הסברה תקשורתית](#) – אחד-מחמישה, שמטרתו מניעת התעללות בילדים והזנחתם. מסע ההסברה מתמקד ברשתות החברתיות מאחר שהן מאפשרות להגיע לקהלים רחבים בתקציב נמוך יחסית.

המסרים המרכזיים של מסע ההסברה #אחד מחמישה

- אחד מכל חמישה ילדים בישראל עובר התעללות בידי מבוגר.
- התעללות בילדים יכולה להתרחש בכל מקום בארץ, ללא הבדל מעמד חברתי-כלכלי, דת או מין.
- מכירים ילד או ילדה הסובלים מהתעללות? דווחו על כך.

הישגים של מסע ההסברה

- ✓ בוצעו שלושה שלבים, וכל גל של מסע הסברה כלל הפקת סרט מרכזי וקידום ברשתות החברתיות, בתוספת פעילות משלימה של יחסי ציבור.
- ✓ עד היום נחשפו למסרים של המסע ברשתות החברתיות כשלושה מיליון בני אדם.
- ✓ הופק מסע הסברה ייעודי לחברה הערבית בישראל.
- ✓ פורסמו 45 כתבות וראיונות בתקשורת (רדיו, טלוויזיה, עיתונים ואתרי חדשות).
- ✓ אלפי כרזות בעברית ובערבית הופצו, בשיתוף משרד החינוך, בכל החטיבות העליונות ברחבי הארץ, ומטרתן – לעודד בני נוער לפנות לעזרה אם הם או חבריהם חווים פגיעה.

בישראל, כמו במדינות רבות בעולם, חלה התקדמות בזיהוי ובאיתור של ילדים נפגעי התעללות והזנחה, וכן בטיפול בילדים הללו. כמובן, אפשר לשפר עוד הרבה בתחום זה, אך בזכות ההכשרה וההתמקצעות יש היום מומחים רבים יותר וגופים רבים יותר הממקדים את עשייתם באיתור ובטיפול. לא זה המצב כשמדובר במניעה של התעללות בילדים והזנחתם. לצערנו, עדיין אין בנמצא די תוכניות ויוזמות למניעה, אין די ידע מקצועי שסייע לאנשי המקצוע להבין מה אפקטיבי ומה לא, ומעט מדי משאבים מופנים למימון תוכניות מניעה בכלל ותוכניות מניעה של התעללות והזנחה בקרב ילדים בפרט. נושא זה מאתגר, ורבים מעדיפים להימנע מלעסוק בו. קשה למדוד את האפקטיביות של תוכניות מניעה; לעיתים יכול לעבור לפחות עשור עד שנוכל לראות תוצאות של פעולות המניעה, ולכן קשה לגייס מימון לתוכניות אלה.

עם זאת, לאט לאט גוברת ההבנה בקרב אנשי מקצוע העוסקים בתחום התעללות בילדים והזנחתם שכל שקל שנשקיע במניעת התופעה ובצמצום ממדיה עשוי לחסוך סכומים גדולים בהרבה בעתיד – סכומים שנוכל להשקיע בטיפול בנפגעים ובפוגעים ובשיקומם.

מדוע חשוב כל כך לדבר על מניעה?

- התעללות בילדים והזנחתם זו מגפה חברתית מורכבת שאינה משתייכת לדיסיפלינה אחת – חברתית, רפואית או משפטית.
- להתעללות בילדים ולהזנחתם השלכות חמורות על ילדים, עד כדי מוות.
- נדרשת מעורבות של כל הפרופסיות כדי להתמודד עם ממדי התופעה ולפעול לצמצומה.
- לא נוכל להתמודד עם התופעה אם לא נפעל ונשקיע בשילוב של מניעה, זיהוי וטיפול.

בקרב יציין המיזם למניעת התעללות בילדים (מהל"ב) שלוש שנים להיווסדו. מיזם זה יצא לדרך באפריל 2015 בעקבות מחקר טריאנה (2014) שממצאיו העלו כי אחד מכל חמישה ילדים בישראל עובר התעללות בידי מבוגר. מטרת המיזם

¹ ענת אופיר היא מנהלת מיזם מהל"ב, מכון חרוב.

תוכניות להמשך

בשנת 2018 מתוכננים עוד כמה גלים של מסע ההסברה הנרחב בקרב החברה היהודית ובקרב החברה הערבית.

תוכניות להמשך

במרץ 2018 ייפתח המסלול השני של החממה. בוגרי המחזור הראשון ימשיכו לקבל ליווי על-פי הצורך ובהתאמה אישית לכל מיזם.

2. עידוד יוזמות חדשות למניעת התעללות בילדים והזנחתם (בשיתוף HUStart - מרכז היוזמות באוניברסיטה העברית)

בשנת 2017 הוקמה החממה "אחד מחמישה" לעידוד יוזמות למניעת התעללות בילדים והזנחתם. משתתפים בה אנשי מקצוע מתחומים שונים, המעוניינים להוציא אל הפועל רעיון חדשני למניעת התעללות בילדים והזנחתם. מטרת החממה לספק מערך תמיכה ולמידה לקידום רעיונות אלו, לתמוך בלמידה הדדית וביישום משותף של רעיונות אלו. מודל העבודה לקוח מעולמות ההייטק והטכנולוגיה המעודדים חשיבה יזמית ויצירתיות למציאת פתרונות לבעיות שונות. בשנים האחרונות אנו עדים להשקעה הולכת וגדלה של גופים עסקיים במיזמים ובתוכניות לפתרון בעיות חברתיות. **הייחוד של "אחד מחמישה" הוא שזו החממה היחידה המתמקדת בעידוד יוזמות בתחום של התעללות בילדים והזנחתם בכלל, ובדגש על מניעה בפרט.**

מפגשי החממה מתקיימים אחת לשבוע בקמפוס חרוב לילדים בירושלים ובאתרים שונים שבהם מבקרים היזמים.

אבני דרך בפעולתה של החממה "אחד מחמישה" עד כה

✓ ביוני 2017 נפתח המחזור הראשון של מסלול קדם-האצה שכלל תשעה מפגשים, עם 25 משתתפים מתחומי מקצוע שונים (עבודה סוציאלית, חינוך, רפואה ועוד). בשלב הזה התמקדו המשתתפים באבחון **הבעיות הקיימות, בהגדרת הצרכים ובגיבוש הרעיונות של המיזמים שירצו לפתח.**

✓ בספטמבר 2017, לאחר שוועדת שופטים החליטה מי מהיזמים יעברו אל השלב הבא, נפתח מסלול האצה הכולל 11 מיזמים, ובו מקבלים היזמים במסגרת 16 מפגשים **תמיכה בפיתוח רעיונותיהם באמצעות מנטורים מהתחום העסקי והחברתי, וכן הרצאות בנושאים כגון הכנת תוכנית עסקית, שיווק המיזם, גיוס כספים, יצירת שותפויות ועוד.** המיזמים הבשלים ליציאה לפיילוט בשטח זוכים לסיוע כספי ראשוני, והם יושקו בסוף ינואר 2018 בערב חגיגי בנוכחות משקיעים ושותפים פוטנציאליים מהסקטורים העסקיים, הפילנתרופיים והחברתיים.

✓ במהלך התוכנית אנו בונים אקו-סיסטם (מערכת אקולוגית) של גופים ויזמים העוסקים בתחום זה או מתעניינים בו ומעוניינים לתמוך במהלך לעידוד חשיבה יזמית בפיתוח יוזמות בתחום, להשתתף במהלך או ללוותו.

3. מדידה וניטור של תופעת התעללות בילדים והזנחתם (בשיתוף מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל)

בשנתיים האחרונות פיתח מיזם מהל"ב, בשיתוף מכון ברוקדייל, את **האינדקס הלאומי למדידת התעללות בילדים והזנחתם.** מטרת האינדקס לספק מידע מקיף ומהימן על היקף התופעה בישראל, ולאפשר מעקב אחר שינויים לאורך זמן בפרספקטיבה מקומית ואף בין-לאומית. זאת כדי לסייע בתכנון מדיניות, בהקצאת משאבים ובייזום תוכניות בתחום זה. ניטור התופעה באמצעות האינדקס ישלב שני מקורות מידע שונים: סקר של דיווח עצמי בקרב מתבגרים וסקר בקרב אנשי מקצוע משירותים אוניברסליים המטפלים בילדים (בעיקר מתחום החינוך והבריאות). סקר אוכלוסייה הנשען על דיווח עצמי מאפשר לקבל אומדן מהימן יותר, מאחר שהוא כולל גם מתבגרים שאינם מוכרים לאנשי המקצוע. עריכת סקר בקרב מתבגרים חשובה גם מכיוון שהסקר מספק את נקודת המבט של בני נוער על התנסותם, אך אין בו כדי לתת תמונה מלאה של היקף התופעה הכוללת גם ילדים צעירים יותר. הילדים הצעירים לא יוכלו לענות על הסקר לבני נוער, ולפיכך חשוב לשלב גם סקר בקרב אנשי מקצוע.

אבני דרך בתהליך הפיתוח של האינדקס עד כה

✓ בסוף שנת 2016 הושלם תהליך הפיתוח של האינדקס, בליווי ועדה מייעצת שכללה מומחים ונציגים של משרדי הממשלה הרלוונטיים.

✓ במאי 2017 פורסם **שלב הניטור הראשון שכלל ניתוח משני של נתוני הסקר האפידמיולוגי בקרב מתבגרים, בשיתוף פרופ' רחל לב-ויזל.** התוצאות איששו את הנתון האומר שאחד מכל חמישה ילדים בישראל עובר התעללות בידי מבוגר.

תוכניות להמשך

במהלך שנת 2018 יבוצע ויפורסם סקר בקרב אנשי מקצוע, ובכלל זה הנתונים על היקף התופעה. מדידה חוזרת באמצעות דיווח עצמי בקרב בני נוער תבצע כל שנתיים.

4. שינוי ועיצוב סדר יום מדיני/פוליטי (בשיתוף המועצה לשלום הילד)

המטרה היא לעשות שימוש בעיצוב חקיקה, בכלי סגור ושינוי חברתי, ובניטור מדיניות הממשלה ויישומה לשם העלאת התופעה לראש סדר העדיפויות המדיני וכאמצעי להפחתת התעללות בילדים. למרות ההתקדמות בחקיקה בכל הנוגע לילדים נפגעי התעללות בישראל, עדיין אין בישראל ראייה

חוקית כוללנית ומקיפה של סוגיה זו. התשתית החוקית הקיימת זקוקה לרענון ולחידוש, וכן לתוספת נדבכים עדכניים בכל עת.

אבני דרך בעיצוב מדיניות וחקיקה עד כה

✓ בכל שנה נבחרו שלוש-ארבע הצעות חוק חדשות (או תיקונים לחקיקה קיימת) המתמקדות במניעת התעללות בילדים והזנחתם ומקודמות על-ידי המועצה לשלום הילד במסגרת המיזם.

✓ בסך הכול מקודמות היום 10 הצעות חוק, בשלבי קידום שונים. מלאכת קידום החקיקה אורכת זמן רב, ועל כן יחלוף עוד זמן עד שהצעות החוק יבשילו לכלל חוקים.

ומהן תוכניות מיזם מהל"ב בהמשך הדרך?

להתפתח לכדי **מרכז לאומי ובין-לאומי** בתחום מניעת התעללות בילדים והזנחתם, שיפעל לשינוי ועיצוב סדר העדיפויות החברתי והמדיני מתוך התמקדות במניעת התופעה, בהערכה ובמדידה של התחום ובעידוד יוזמות חדשות, כדי להגביר את האפקטיביות של התוכניות וליצור עוד ידע מקצועי רלוונטי. ■

לפרטים נוספים היכנסו אל:

[מהל"ב Mehalev](#)

me-halev.org.il

